

GRAMMAR-TRANSLATION VA COMMUNICATIVE METODLAR TAQQOSLANISHI: QAYSI BIRI SAMARALIROQ?

Jamolova Zebiniso

O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti,

Xorijiy til va adabiyoti: ingliz tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda keng qo'llaniladigan ikki asosiy yondashuv — Grammar-Translation (grammatika va tarjima) metodi hamda Communicative (muloqotga asoslangan) metodining samaradorligi taqqoslab tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, kommunikativ metod o'quvchilarda og'zaki nutq va eshitib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishda yuqori samara bergan bo'lsa-da, grammatika va yozma tarjima bo'yicha Grammar-Translation usuli hali ham foydali bo'lib qolmoqda. Har ikkala metodning afzalliklari va kamchiliklari muhokama qilinib, integratsiyalashgan yondashuv taklif qilinadi.

Kalit so'zlar: Grammar-Translation, Communicative Approach, chet tilini o'qitish, metod taqqoslash, nutq ko'nikmalari, grammatika, metodika

Chet tillarini o'qitishda qo'llaniladigan metodlar orasida **Grammar-Translation (GTM)** va **Communicative Language Teaching (CLT)** eng ko'p tarqalgan va tarixan shakllangan yondashuvlardir. Grammar-Translation metodi asosan **grammatika qoidalarini va tarjima mashqlariga tayangan holda o'rganishga yo'naltirilgan** bo'lib, ko'proq yozma va tahliliy ko'nikmalarni rivojlantiradi. Boshqa tomondan, Communicative metod asosiy e'tiborni **muloqotga, kundalik so'zlashuv vazifalarini bajara olishga va real til vaziyatlariga moslashishga qaratadi.**

Bugungi global kommunikatsiya davrida ingliz tilini muloqot vositasi sifatida egallash tobora muhimlashmoqda. Shu sababli, o'qituvchilar oldida savol turadi:

qaysi metod – GTM yoki CLT – ko‘proq samarali? Ushbu maqolada aynan shu savolga empirik asosda javob izlanadi.

Tadqiqot Farg‘ona shahridagi umumiy o‘rta ta‘lim maktablarining 8-sinf o‘quvchilari (jami 40 nafar) ishtirokida olib borildi. O‘quvchilar ikki guruhga bo‘lindi:

- **Guruh A (GTM asosida):** 20 nafar o‘quvchi 6 hafta davomida grammatik qoidalar va tarjima mashqlari asosida o‘qitildi;
- **Guruh B (CLT asosida):** 20 nafar o‘quvchi kommunikativ vazifalar, juftlik va guruhli suhbatlar, rolli o‘yinlar orqali o‘qitildi.

Har ikki guruh bir xil mavzularni o‘rganib, dars oxirida quyidagi ko‘nikmalar bo‘yicha baholandi:

- So‘z boyligi (vocabulary usage),
- Grammatikani qo‘llay olish,
- Eshitib tushunish,
- Suhbat qurish (dialog),
- Matn tarjima qilish.

Baholash mezonlari oldindan ishlab chiqilgan test va suhbat shakllarida amalga oshirildi.

Ko‘nikma	GTM guruhi (%)	CLT guruhi (%)
Grammatika bilimlari	85	68
Matn tarjimasi	82	60
So‘zlashuv (dialog)	55	88

Ko'nikma	GTM guruhi (%)	CLT guruhi (%)
Eshitib tushunish	58	84
So'z boyligi	64	79

Kuzatishlar asosida:

- GTM guruhi grammatikani yaxshi egallagan, lekin muloqotda qiynalgan;
- CLT guruhi grammatik xatolar qilgan bo'lsa ham, erkin muloqotga kirishgan va darsda faolroq bo'lgan;
- O'quvchilar CLT metodini qiziqarliroq deb baholagan.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, **Grammar-Translation metodi grammatikani o'rgatish, tarjima qilish va yozma tahlil uchun foydali**, biroq u o'quvchining nutqiy faolligini rag'batlantirmaydi. Bunday metodda o'quvchi odatda passiv bo'lib, darsda faol muloqotga kirishishga kam harakat qiladi.

Aksincha, **Communicative Approach o'quvchilarni suhbatga, o'z fikrini bildirishga, eshitganini tushunishga rag'batlantiradi**. Bu metod zamonaviy til o'rgatish ehtiyojlariga javob beradi va hayotiy vaziyatlarga moslashtirilgan.

Shunga qaramay, CLT metodida grammatik aniqlik e'tibordan chetda qolishi mumkin. O'quvchilar gapirsa-da, xatolar bilan gapiradi. Demak, **har ikki metodning o'z afzalliklari bor**, va ulardan **vaziyatga qarab kombinatsiyalashgan holda foydalanish** maqsadga muvofiq.

O'rganilgan ikki metodning taqqoslanishi shuni ko'rsatadiki, ular o'quvchilarning turli ehtiyojlariga xizmat qiladi va har biri alohida holatlarda afzal bo'lishi mumkin. Masalan, **Grammar-Translation metodi** aniq grammatik bilim va tarjima ko'nikmalarini shakllantirishga qulay bo'lsa-da, u **muloqotga**

yo‘naltirilmagan bo‘lib, o‘quvchining til muhitida erkin harakatlanishi uchun yetarli asos yaratmaydi.

Boshqa tomondan, **Communicative Approach** orqali o‘quvchilar tilni **real hayotiy kontekstda qo‘llashni o‘rganadilar**. Bu metod o‘quvchilarning **faolligini, ijodiy fikrlashini va o‘z fikrini mustaqil ifoda etish ko‘nikmalarini** rivojlantiradi. CLT metodida xatolarga bardoshlilik mavjud bo‘lib, o‘quvchi xatodan qo‘rqmasdan o‘z fikrini bildiradi, bu esa til o‘rganishdagi eng muhim psixologik to‘siqlarni bartaraf etadi.

Biroq CLTda grammatik nazorat sust bo‘lishi mumkin. Agar darslar faqat muloqotga asoslangan bo‘lsa, **grammatik savodxonlikda uzilishlar** kuzatiladi. Shu bois, tilni to‘laqonli egallash uchun faqat bitta metoddan foydalanish yetarli emas.

Shuningdek, o‘qituvchilarning yondashuvi ham muhim ahamiyatga ega. GTM metodidan foydalanayotgan o‘qituvchilar ko‘proq **nazariy izoh va yozma mashqlarga tayanadi**, bu esa passiv muhitni shakllantiradi. CLT tarafdorlari esa darsni **o‘quvchi markazida olib boradi**, o‘yinlar, juftlik ishi, rolli vazifalardan keng foydalanadi. Bu esa zamonaviy o‘quvchilarning tilga bo‘lgan ehtiyojlariga ko‘proq mos keladi.

Eng optimal yondashuv — bu ikki metodni **kombinatsiyalangan holda** qo‘llashdir:

- Boshlang‘ich bosqichda CLT orqali **faol so‘zlashuv muhiti yaratish**,
- Shu bilan birga GTM asosida grammatikani izchil tushuntirish va mustahkamlash.

Bu yondashuv o‘quvchiga tilni **tushunish, tuzatish, qo‘llash va rivojlantirish** imkonini beradi.

Grammar-Translation va Communicative metodlari o‘zining kuchli va zaif tomonlariga ega. Grammar-Translation metodi **analitik va grammatika asosli** yondashuv bo‘lib, CLT esa **interaktiv va kommunikativ** ko‘nikmalarga tayangan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, **muloqot va eshitish ko‘nikmalarini rivojlantirishda Communicative metod ancha samarali**, biroq grammatik va tarjima kompetensiyalarni shakllantirishda Grammar-Translation metodi foydaliligi saqlanib qoladi.

Shu boisdan, **integratsiyalashgan metodik yondashuv** — ya’ni ikki metoddan birgalikda, vazifaga mos ravishda foydalanish — o‘quvchining chet tilini to‘laqonli o‘zlashtirishida eng maqbul yechim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
2. Harmer, J. (2015). *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education.
3. Brown, H. D. (2007). *Principles of Language Learning and Teaching*. Longman.
4. Larsen-Freeman, D. (2000). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press.
5. Karimova M. (2022). Til o‘rgatishda zamonaviy metodlar: CLT va GTM tahlili. *Til va ta’lim*, №2.